

TANOSIL YOKI OIV KASALLIGI/ OITSNI TARQATISH JINOYATINI TERGOV QILISHNI TAKOMILLASHTIRISH

Kurambaev Toxir Xosinbaevich

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi
"Tergov faoliyati" kafedrası katta o'qituvchisi

Qayumov Javoxir Kamoliddin o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi

3-bosqich kursanti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11650899>

Annotatsiya: Ushbu maqola jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklar (STD) yoki odamning immunitet tanqisligi virusi/orttirilgan immunitet tanqisligi sindromi (OIV/OITS) tarqalishi bilan bog'liq jinoyatlarni tergov qilishning keng qamrovli sharhini beradi. Ma'lumotnomalar turli jihatlarni, jumladan, aholi salomatligiga ta'siri, huquqiy va axloqiy muammolar, hamkorlikdagi yondashuvlar va oldini olish strategiyalarini qamrab oladi. Ularda mazkur jinoyatlarni tergov qilishning murakkab jihatlari ko'rsatilib, ularni samarali hal etishda ko'p tarmoqli yondashuv zarurligi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: Jinsiy yo'l, yuqadigan kasalliklar, inson, immunitet, tanqislik, virus, OIV, orttirilgan immunitet tanqisligi sindromi, OITS, tergov, jamoat salomatligi, huquqiy muammolar, axloqiy mulohazalar, hamkorlik, oldini olish strategiyalari.

Jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklar (STD) yoki odamning immunitet tanqisligi virusi/orttirilgan immunitet tanqisligi sindromi (OIV/OITS) tarqalishi bilan bog'liq jinoyatlarni tergov qilish butun dunyo bo'ylab huquqni muhofaza qilish idoralari va sog'liqni saqlash xodimlari uchun murakkab va ko'p qirrali vazifadir. Ushbu jinoyatlar bir qator xatti-harakatlarni, jumladan, qasddan yuqtirish, OIV holatini oshkor qilmaslik va ma'lum infektsiyalari bo'lgan shaxslar ishtirokidagi jinsiy tajovuzni o'z ichiga oladi. Bu jinoyatlarning o'ziga xos xususiyati aholi salomatligini muhofaza qilish, shaxslarning huquqlari va adolatga intilish muvozanatini ta'minlovchi kompleks yondashuvni taqozo etadi.

STD va OIV/OITSning tarqalishi aholi salomatligiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi, chunki bu kasalliklar shaxslar va jamoalar uchun jiddiy, uzoq muddatli oqibatlariga olib kelishi mumkin. Jabrlanganlarga jismoniy va ruhiy ta'sir qilishdan tashqari, ushbu kasalliklarni davolashning iqtisodiy yuki katta. Shu sababli, ularning tarqalishi bilan bog'liq jinoyatlarni tergov qilish va ta'qib qilish keyingi infektsiyalarning oldini olish va jabrlanuvchilarning adolatga kirishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Ushbu jinoyatlarni tergov qilishning asosiy muammolaridan biri aholining sog'lig'iga e'tibor va shaxslarning huquqlarini muvozanatlash zarurati hisoblanadi. OIV maqomini oshkor qilishni tartibga soluvchi qonunlar turli yurisdiksiyalarda turlicha bo'lib, OIV yuqishini jinoyat deb hisoblash murakkab axloqiy va huquqiy savollarni tug'diradi. Bundan tashqari, STD va OIV/OITS bilan bog'liq bo'lgan stigma odamlarni testdan o'tish va davolanishdan to'xtatib qo'yishi mumkin, bu esa ushbu kasalliklar bilan bog'liq hollarda dalillar to'plashni qiyinlashtiradi.

STD va OIV/OITS tarqalishi bilan bog'liq jinoyatlarni

tergov qilishni yaxshilash uchun huquqni muhofaza qilish organlari, sog'liqni saqlash xodimlari va jamoat tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Bu huquqni muhofaza qilish organlari xodimlarini ushbu kasalliklarning tibbiy va huquqiy jihatlarini bo'yicha o'qitish, shuningdek, jabrlanganlarga yordam xizmatlaridan foydalanish imkoniyatini ta'minlashni o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, STD va OIV/OITS bilan bog'liq stigmani kamaytirishga qaratilgan sa'y-harakatlar odamlarni test va davolanishga undashga yordam beradi va shu bilan ushbu kasalliklarning tarqalishini kamaytiradi.

STD va OIV/OITS tarqalishi bilan bog'liq jinoyatlarni tergov qilish kompleks va ko'p tarmoqli yondashuvni talab qiluvchi murakkab va mashaqqatli vazifadir. Jamoat salomatligi bilan bog'liq masalalarni shaxslarning huquqlari bilan muvozanatlash va manfaatdor tomonlar o'rtasidagi hamkorlikni rag'batlantirish orqali biz ushbu jinoyatlarning oldini olish va ularga samarali javob berish qobiliyatimizni yaxshilashimiz mumkin.

Jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklar (STD) yoki OIV/OITS tarqalishi bilan bog'liq jinoyatlarni tergov qilishni takomillashtirish aholi salomatligi va adolat uchun juda muhimdir. Ushbu tekshiruvlarni kuchaytirishning ba'zi usullari:

1. Ta'lim va xabardorlik: Aholiga ularning STD yoki OIV/OITS holatini oshkor qilish muhimligi to'g'risida ta'lim va xabardorlik dasturlarini taqdim etish yuqish darajasini pasaytirishga yordam beradi va odamlarni tegishli tibbiy yordamga murojaat qilishga undashi mumkin.

2. Huquqiy baza: qasddan tarqaladigan STD yoki OIV/OITSni jinoyat deb belgilovchi aniq huquqiy bazalarni ishlab chiqish va amalga oshirish. Bunga shaxslarning shaxsiy daxlsizligi va ularning sog'lig'iga oid maxfiylik huquqlarini himoya qiluvchi qonunlar kiradi.

3. Test va maslahat xizmatlari: Foydalanish mumkin bo'lgan va maxfiy test va maslahat xizmatlarini taklif qilish odamlarni o'z holatini bilishga va tegishli davolanishni izlashga undashi mumkin.

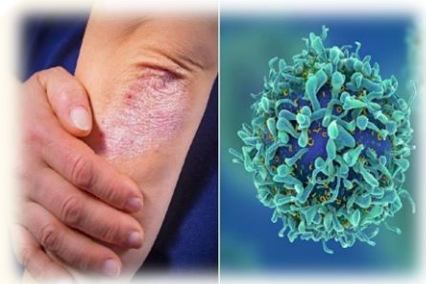
4. Ma'lumotlar almashish va hamkorlik: Tibbiyot xodimlari, huquqni muhofaza qilish idoralari va sog'liqni saqlash bo'limlari o'rtasida ma'lumotlar almashish va hamkorlikni osonlashtirish holatlarni yanada samarali kuzatish va tekshirishga yordam beradi.

5. Sud-tibbiy dalillar: Jismoniy shaxslarni muayyan ishlar bilan bog'lash uchun DNK testi kabi sud-tibbiy dalillardan foydalanish tergov va ta'qiblarni kuchaytirishi mumkin.

6. Jamiyat ishtiroki: ishonchni mustahkamlash va tergov bilan hamkorlikni rag'batlantirish uchun zarar ko'rgan jamoalar bilan hamkorlik qilish yanada muvaffaqiyatli natijalarga olib kelishi mumkin.

Misol: Qo'shma Shtatlardagi bir holatda, bir kishi OIVni bir nechta jinsiy sheriklariga bila turib yuqtirganlikda ayblangan. Tergov jabrlanuvchilarning ko'rsatmalariga, erkakning OIV bilan kasallanganligini tasdiqlovchi tibbiy hujjatlarga va uning ahvolini oshkor qilmasdan, boshqalarga zarar yetkazish niyatida ekanligiga oid dalillarga tayangan. Ishda keng qamrovli tergov o'tkazish muhimligi, bunday jinoyatlarni samarali bartaraf etish uchun aniq huquqiy asoslar zarurligi ta'kidlandi.

7. Qo'llab-quvvatlash xizmatlari: Jabrlanganlar va jinoyatchilar uchun ruhiy salomatlik bo'yicha maslahat va tibbiy yordam olish kabi qo'llab-quvvatlash xizmatlarini taqdim etish

asosiy muammolarni hal qilishi va kelajakdagi hodisalarning oldini olishi mumkin.

8. Global hamkorlik: Xalqaro hamkorlikni rag'batlantirish va mamlakatlar o'rtasida ilg'or tajribalarni almashish STD va OIV/OITS tarqalishining global tabiatini hal qilishga yordam beradi.

9. Tadqiqot va ishlarni: STD va OIV/OITSni aniqlash va davolash uchun yangi texnologiyalarni tadqiq qilish va ishlab chiqishga sarmoya kiritish tekshiruvlar samaradorligini oshirishi va yuqish tezligini kamaytirishi mumkin.

Ushbu strategiyalarni amalga oshirish orqali rasmiylar jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklar yoki OIV/OITS tarqalishi bilan bog'liq jinoyatlarni tergov qilishni yaxshilashi mumkin, bu esa aholi salomatligini yaxshilash va jabrlanganlar uchun adolatni oshirishga olib keladi.

Xulosa qilib aytganda, jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklar (STD) yoki OIV/OITS tarqalishi bilan bog'liq jinoyatlarni tergov qilishni takomillashtirish aholi salomatligini saqlash va adolatni ta'minlash uchun muhim ahamiyatga ega. Ta'lim va xabardorlik, qonunchilik asoslari, mavjud test va maslahat xizmatlari, ma'lumotlar almashish va hamkorlik, sud-tibbiy dalillardan foydalanish, jamoatchilikni jalb qilish,

qo'llab-quvvatlash xizmatlarini taqdim etish, global hamkorlik va tadqiqot va ishlarni orqali rasmiylar o'zlarining shaxslarni aniqlash, tergov qilish va jinoiy javobgarlikka tortish qobiliyatini oshirishlari mumkin. STD yoki OIV/OITSni qasddan tarqatgan shaxslar.

Ushbu sa'y-harakatlar nafaqat yuqtirish darajasini pasaytirish va zararlangan shaxslarning tegishli tibbiy yordam olishlarini ta'minlashga yordam beradi, balki STD va OIV / OITS bilan bog'liq stigmani bartaraf etishga yordam beradi. Shaffoflik, hisobdorlik va adolatni targ'ib qilish orqali jamiyatlar o'z a'zolarini yaxshiroq himoya qilishlari va sog'lom, yanada inklyuziv kelajak sari harakat qilishlari mumkin.

Hukumatlar, tibbiyot xodimlari, huquqni muhofaza qiluvchi idoralar va jamoalar ushbu strategiyalarni samarali amalga oshirish uchun hamkorlik qilishi zarur. Shunday qilib, biz hamma uchun xavfsizroq va rahmdilroq dunyoni yaratishimiz mumkin.

References:

1. Anderson, S. J., Cherutich, P., Kilonzo, N., Cremin, I., Fecht, D., Kimanga, D., ... & Hallett, T. B. (2014). Eng ko'p muhtoj bo'lgan odamlar va joylarga ustuvorlik berish orqali OIVning kombinatsiyalangan profilaktikasi samarasini maksimal darajada oshirish: modellashdirish tadqiqoti. *Lancet*, 384 (9939), 249-256.
2. Burris, S., Beletsky, L., Burleson, J. A., Case, P., Lazzarini, Z. va Dooley, J. (2007). Ko'rinmas epidemiyani to'xtatish: opioidning haddan tashqari dozasini oldini olish uchun nalokson bilan ta'minlashning huquqiy muammolari. *Drexel qonun sharhi*, 4, 273.
3. Kasalliklarni nazorat qilish va oldini olish markazlari (CDC). (2021). OIV/OITS. <https://www.cdc.gov/hiv/basics/whatishiv.html>
4. Cohen, M. S., Chen, Y. Q., McCauley, M., Gamble, T., Hosseinipour, M. C., Kumarasamy, N., ... & Godbole, S. V. (2011). Erta antiretrovirus terapiya bilan OIV-1 infeksiyasining oldini olish. *New England Journal of Medicine*, 365 (6), 493-505.

5. Galletli, C. L. va Pinkerton, S. D. (2006). Qarama-qarshi xabarlar: OIVni oshkor qilish bo'yicha jinoiy qonunlar OIV tarqalishini nazorat qilish bo'yicha sog'liqni saqlash harakatlariga qanday putur etkazadi. OITS va xulq-atvor, 10 (5), 451-461.
6. OITSGa qarshi yordam ko'rsatuvchi xalqaro assotsiatsiya (IAPAC). (2018). OIV bilan bog'liq jinoyatlar to'g'risidagi qonunlar. <https://www.iapac.org/hiv-criminalization/>
7. Katz, I. T., Rayt, A. A. va Kamarulzaman, A. (2013). Obama ma'muriyatida OIV/OITS siyosati haqida fikr yuritish. Xalqaro OITS Jamiyati jurnali, 16(1), 18614.
8. Nikson, S. A., Hanass-Hancock, J., Whiteside, A. va Barnett, T. (2011). Sahroi Kabirdagi Afrikada OIV surunkaliligining kuchayishi: ARTga keng kirish davrida "OIVni uzoq to'lqinli hodisa sifatida" qayta ko'rib chiqish. Globallashuv va salomatlik, 7(1), 41.
9. Ortblad, K. F., Lozano, R. va Murray, C. J. (2013). OIV yuki: Global kasallik yukini o'rganish bo'yicha tushunchalar 2010. OITS, 27(13), 2003-2017.
10. Birlashgan Millatlar Tashkilotining OIV/OITS bo'yicha dasturi (UNAIDS). (2021). OIV va OITS bo'yicha global statistika - 2021 yilgi ma'lumotlar varaqasi. <https://www.unaids.org/en/resources/fact-sheet>.
11. Муродов Б., Қулбеков О. Номусга тегиш жиноятларини тергов қилишда исботланиши лозим бўлган ҳолатлар //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 98-104.
12. Муродов Б.Б. Основания прекращения уголовного дела в связи с истечением срока давности привлечения к ответственности (опыт Узбекистана) //Вестник экономической безопасности. – 2016. – №. 1. – С. 177-182
13. Муродов Б.Б Совершенствование основания прекращения уголовного дела в связи с истечением срока давности привлечения к ответственности //Обзор законодательства Узбекистана. – 2016. – №. 3. – С. 47-50.
14. Муродов Б. Совершенствование основания прекращения уголовного дела в связи с истечением срока давности привлечения к ответственности //Обзор законодательства Узбекистана. – 2017. – №. 1. – С. 69-72.
15. Муродов Б., Ботаев М. Анализ основ реабилитациі невиновных лиц в уголовном процессе //Общество и инновациі. – 2020. – Т. 1. – №. 1. – С. 166-176.
16. Суюнов Ш., Хусинов Ш. Рецидив жиноятчилик тушунчаси ва унинг аҳамияти //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 4. – С. 150-156.
17. Суюнов Ш., Исмаилова Ш. Бир гуруҳ шахслар томонидан содир этиладиган жиноятларни тергов қилишда юзлаштириш тергов ҳаракатининг ўзига хос хусусиятлари //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 4. – С. 140-144.
18. Суюнов Ш., Азаматов А. Суриштирув институтининг ривожланиш истиқболлари //Академические исследования в современной науке. – 2023. Т. 2. – №. 13. – С. 9-14.